

Plan van Aanpak Visitatiecommissie waterketen

Utrecht, 26 augustus 2013

Inhoudsopgave

- Aanleiding
- Interventieladder
- Samenstelling commissie
- Opdracht commissie
- Afspraken over doelmatig beheer van de waterketen uit het BAW
- Belangrijke keuzes van de commissie
- Werkzaamheden
- Communicatie

Aanleiding (1)

- Gemeenten en waterschappen hebben in **2010** afspraken gemaakt over regionale samenwerking in de afvalwaterketen met het doel om in 2020 de kosten te beheersen, de kwaliteit te verbeteren en de kwetsbaarheid te verminderen. Om deze afspraken kracht bij te zetten, is er een stok-achter-de-deur overeengekomen.
- In **2011** zijn deze afspraken, en nog enkele andere afspraken opgenomen in het Bestuursakkoord Water. Ook is de afspraak gemaakt dat de drinkwaterbedrijven de jaarlijkse kosten verder zullen beheersen, en dat partijen initiatieven nemen voor de innovatie en duurzaamheid binnen de waterketen. Het bestuursakkoord Water is ondertekend door zowel het Rijk, als provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven.
- Op basis van het **Feitenonderzoek Doelmatig Waterketenbeheer uit 2010** is geconstateerd dat de verwachte autonome kostenontwikkeling binnen de waterketen sterk gereduceerd kan worden met de juiste maatregelen. Afsproken is dat gemeenten en waterschappen een besparing in de afvalwaterketen gaan realiseren, oplopend tot jaarlijks **380 miljoen euro** per jaar in 2020 ten opzichte van de autonome kostenstijging (omgerekend in percentages van de jaarlijkse kosten in 2020 is dit circa 12,5% van de kosten in de afvalwaterketen). Drinkwaterbedrijven realiseren gezamenlijk een besparing oplopend tot **70 miljoen euro** per jaar in 2020 ten opzichte van de autonome kostenontwikkeling (omgerekend 5% van de jaarlijkse kosten in 2020).

Aanleiding (2)

- De afspraken uit het Bestuursakkoord Water voor de waterketen zijn onder het kabinet Rutte-2 doorgezet. De **interventieladder** is in de Stuurgroep Water unaniem aangenomen door zowel de Minister van I&M als de koepelorganisaties. De minister heeft vertrouwen uitgesproken in het proces 'van onderop'.
- Om de landelijk afgesproken doelen in 2020 te bereiken zullen gemeenten onderling en samen met de waterschappen kennis en capaciteit slim moeten bundelen. De regionale partijen zijn aanzet om de doelen te realiseren. De basisgedachte achter de afspraken uit het Bestuursakkoord Water is dat de regionale partijen zelf het beste in staat zijn om te bepalen hoe aan deze afspraken invulling gegeven kan worden binnen de unieke context van de **60+ regio's**. De regio's bestaan uit een of meer zuiveringskringen, waar een variërend aantal gemeenten meestal samenwerkt met een waterschap en eventueel een drinkwaterbedrijf.

Interventieladder

De regionale inzet en samenwerking die nodig is om deze doelstellingen te behalen is niet vrijblijvend. Daarom is in het Bestuursakkoord Water een afspraak opgenomen over mogelijke maatregelen die ingezet kunnen worden om de uitvoering van de afspraken te garanderen. Deze zogenaamde 'stok-achter-de-deur' heeft invulling gekregen in de interventieladder die door de waterketenpartners is vastgesteld in de Stuurgroep Water van 13 december 2012.

1. *De eerste trede* van deze interventieladder is het stimuleren, ondersteunen en aanspreken van de regio's. Deze trede is al sinds 2010 in werking en heeft onder andere geresulteerd in de website www.samenwerkenaanwater.nl, en verschillende landelijke bijeenkomsten. In 2012 zijn kenniscoaches geselecteerd die de regio's kunnen begeleiden bij het uitvoeren van de afspraken.
2. *De tweede trede uit de interventieladder* is de instelling door de minister van een **deskundige en onafhankelijke visitatiecommissie** die de voortgang in de verschillende regio's gaat inventariseren, beoordelen en stimuleren.
3. *De derde, en meest verregaande trede* in de interventieladder is toezicht op de waterschappen, gemeenten of drinkwaterbedrijven. Deze trede zal alleen in werking treden als blijkt dat er na het visitatieproces nog partijen met onvoldoende voortgang zijn. Een van de uitgangspunten van de interventieladder is echter dat deze laatste stap niet genomen hoeft te worden wanneer het in de regio goed gaat.

Samenstelling Commissie

- De commissie bestaat uit 6 leden en de voorzitter.

Karla Peijs

Maarten Allers, COELO

**Evert Visser, Rekenkamer
Metropool Amsterdam**

**Gerhard Schwarz,
Twynstra Gudde**

Hans Bressers, UT

Corine Hoeben, COELO

Luuk Rietveld, TU Delft

- Het secretariaat wordt verzorgd door Berenschot.

Opdracht van de commissie

- Onafhankelijk beeld over de voortgang van de uitvoering van jullie afspraken over regionale samenwerking in de afvalwaterketen (Bestuursakkoord Water)
- Stimuleren en adviseren van de achterblijvende regio's (met aandacht voor best practices)
- De commissie brengt voor 1 januari 2015 een rapport uit aan de ondertekenaars van dit bestuursakkoord.

Leidt het behalen van de afgesproken doelen over kosten, kwetsbaarheid en kwaliteit tot € 450 mln. besparing per jaar vanaf 2020 ten opzichte van de voorziene kostenstijgingen?

Afspraken over doelmatig beheer van de waterketen uit het BAW (1)

- Doelmatig beheer van de waterketen zorgt ervoor dat de taken worden uitgevoerd tegen de laagste maatschappelijke kosten en draagt ook bij aan kwaliteitsverbetering van het oppervlaktewater, met name in de stedelijke gebieden en de borging van publieke belangen en de volksgezondheid.
- Taken zijn: productie en levering van drinkwater door drinkwaterbedrijven, inzameling en afvoer van gebruikt drinkwater en overtollig regenwater en grondwater door gemeenten en transport en zuivering van dit afvalwater door waterschappen.

Afspraken over doelmatig beheer van de waterketen uit het BAW (2)

- Vergroting van doelmatig beheer is mogelijk door:
 - Verdere professionalisering van het beheer en bundeling van kennis en capaciteit (onderling tussen gemeenten en waterschappen en benutten kennis drinkwaterbedrijven o.g.v. assetmanagement, planvorming, klantcontacten en operationele taken)
 - Sterkere focus op kennis en innovatie (Kennis: lokaal toepasbaar maken van beschikbare kennis). Kenniscoaches, Kennisagenda. Innovatie: in de regio agenderen van vragen over: energiewinning uit afvalwater, hergebruik van slib en gezuiverd afvalwater, sluiten van ketens en de bijdrage van tijdelijke waterberging aan de kwaliteit van de leefomgeving, waar mogelijk met pilots nieuwe mogelijkheden onderzoeken.
- Verbetering van de feitelijke werkprocessen
 - Kosteneffectieve investeringsbeslissingen (op elkaar afstemmen van de investeringsprogrammering 'werk met werk' maken). Een goede balans vinden tussen optimalisatie in de afvalwaterketen en optimalisatie van de inrichting van de openbare ruimte en de riolering. Schaalniveau hiervoor zijn de zuiveringskringen
 - Systematischer en efficiënter uitvoeren van operationele taken o.g.v. inspectie en onderhoud van voorzieningen, metingen, gegevensbeheer, sturing/ gemalenbeheer en storingsdienst. Schaalniveau hiervoor gebiedsgroote waterschap

Afspraken over doelmatig beheer van de waterketen uit het BAW (3)

- Gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven concretiseren de verbetermogelijkheden. De provincies kunnen de samenwerking binnen de waterketen stimuleren afhankelijk van de regionale wensen en situatie.
- De partijen bevestigen de afspraken van april 2010 over een besparing in de afvalwaterketen oplopend tot 380 miljoen per jaar in 2020. Totale som: € 140 (riolering) + € 100 (zuivering) + € 140 (samenwerking waterschappen en gemeenten) + € 70 (drinkwaterbedrijven) = totaal € 450 mln.
 - 210 door gemeenten, waarvan 140 op de riolering en 70 door samenwerking met waterschappen
 - 170 door waterschappen, waarvan 100 op de zuivering en 70 door samenwerking met gemeenten
 - Drinkwaterbedrijven zullen mede op basis van de afspraken over de besparing in de afvalwaterketen 70 mln. besparen op hun jaarlijkse kosten in 2020.
- Mijlpalen:
 - in 2010 per zuiveringskrijg een duo van bestuurlijke of ambtelijke trekkers benoemd
 - per 31 december 2011 voor de krijgen of werkeenheden zijn bindende afspraken gemaakt over de juridische vormgeving van de samenwerking in de afvalwaterketen (tussen gemeenten onderling en met waterschappen)
 - per 31 december 2012 wordt in meer dan 75% van de kringen of werkeenheden effectief en doelmatig samengewerkt

Afspraken over doelmatig beheer van de waterketen uit het BAW (4)

De meetlat voor de beoordeling van de voortgang in de (afval) waterketen die UvW en VNG hanteren bestaat uit drie **criteria**, namelijk:

1. Doelen voor 2020 op het gebied van kosten, kwetsbaarheid en kwaliteit (3 k's) zijn geformuleerd en worden bestuurlijk gedragen;
2. Plan of maatregelenprogramma is geformuleerd waarin deze doelen zijn vastgelegd (er is een bestuurlijk besluit overgenomen);
3. Plan is in uitvoering.

Het basisjaar voor de doelmatigheidswinst is 2010 en dat jaar is gebaseerd op de cijfers uit 2009.

NB Uit de inventarisatie (voorjaar 2013) van de voortgang en het resultaat van de samenwerking in de afvalwaterketen tussen gemeenten en waterschappen, zoals is afgesproken in het Bestuursakkoord Water (BAW), blijkt dat er sprake is van een gematigde lastenontwikkeling en meer inhoudelijke samenwerking. Ook blijkt dat er een omslag nodig is naar daadwerkelijke gezamenlijke uitvoering van beheertaken en gezamenlijke beleidsvoorbereidingen en investeringsprogrammering om de beoogde kostenbesparingen te kunnen realiseren. Dit roept een beeld op, dat de regio's veel maatregelen in voorbereiding hebben en nog relatief weinig maatregelen hebben vastgesteld en geïmplementeerd. Dat maakt het lastig om uitspraken te doen over de haalbaarheid van de kostenbeheersing, kwaliteitsverbetering en kwetsbaarheidsvermindering in 2020.

Belangrijke gemaakte keuzes van de commissie

- Aansluiten op het regionale beoordelingskader
- Aansluiten bij bestaande informatie (op macroniveau)
- Daarnaast ook informatiebehoefte op microniveau; hiervoor uitvraag gedaan medio juli 2013
- De drinkwaterbedrijven en de regio's zijn op een gelijke manier meegenomen in de inventarisatie
- Best practices uitgevraagd om te benutten voor het leerdoel van de visitatie.

Werkzaamheden

De opdracht aan de visitatiecommissie zal in twee stappen uitgevoerd worden;

- De eerste stap is een **schriftelijke inventarisatie** waarmee de Visitatiecommissie de voortgang in de verschillende regio's geobjectiveerd inzichtelijk zal maken; welke *ambities* zijn geformuleerd, zijn de ambities vastgelegd in een *maatregelenprogramma*, en worden deze maatregelen ook daadwerkelijk *uitgevoerd*? De visitatiecommissie kan daarbij ook een aantal regio's bezoeken indien dat voor het verkrijgen van een goed beeld zinvol is. De eerste stap resulteert in een rapportage aan de regio over de voortgang en in een rapportage aan de stuurgroep Water (minister en koepels) en de stuurgroep DRAB (Drinkwater, riolering- en afvalwaterbeleid) over het landelijke beeld van de voortgang. Ook zal de Visitatiecommissie een beoordeling geven van de genomen maatregelen in de regio's, waarbij van belang is dat wordt nagegaan of effectieve maatregelen worden genomen ("de goede dingen doen"), en of de geformuleerde ambities te realiseren zijn. Deze beoordeling zal gebeuren aan de hand van het beoordelingskader van de commissie. Dit resulteert in regio specifieke terugkoppeling gericht aan de bestuurlijke trekkers van de regio's alsmede de besturen van gemeenten en waterschappen. Na de terugkoppeling van de visitatiecommissie hebben regio's circa zes weken de tijd om de terugkoppeling van de commissie ter harte te nemen en regionale samenwerking verder op te pakken. Hierna wordt de stand van zaken door de commissie nogmaals in beeld gebracht.
- Op basis van deze informatie neemt de commissie de tweede stap en zal de commissie besluiten hoe de daadwerkelijke **visitaties** vorm krijgen en bij welke partijen deze zullen plaatsvinden. Dit geschiedt bij de achterblijvende regio's en een aantal koplopers. De commissie zal deze regio's stimuleren en adviseren zodat alsnog zicht op realisatie van de afspraken uit het BAW ontstaat. Indien nodig zal circa zes maanden na afronding van de eerste visitaties een tweede ronde van visitatiegesprekken plaatsvinden. Over de resultaten zal de Visitatiecommissie rapporteren aan de regionale besturen, en aan de stuurgroepen Water en DRAB.

Beoordelingskader

- Stap A: Ambitieniveau voor de kostenbesparing
=> *Verhouding tussen besparingen en kosten (10%)*
- Stap B: Concreetheid van de plannen
=> *Maatregelen voor 3k's*
- Stap B: Handhaving van de kwaliteit
=> *Maatregelen niet ten koste van huidige kwaliteit*
- Stap C: Mate van implementatie
=> *Bestuurlijke vaststelling van ambities en maatregelen*
Papier of praktijk
- Stapsgewijze beoordeling naar koploper- peloton-achterblijver

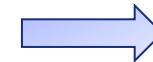
Stap 1: Inventarisatie

Opstellen Plan van Aanpak (*juni – augustus 2013*)

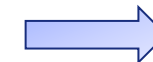
PLAN VAN AANPAK

Schriftelijke inventarisatie en inname (*augustus – september 2013*)

VOORTGANGSRAPPORTAGE

Beoordeling op basis van (aangescherpt) regionaal referentiekader
(*september 2013*)

BEOORDELINGSRAPPORT
voorlopig beeld van voorlopers,
peloton en achterblijvers

Regio specifieke terugkoppeling aan bestuurlijke trekkers regio's en werkbezoeken (*oktober – november 2013*)

Tijd voor implementatie verbeteringen (*oktober – november 2013*)

Actualisatie “voorlopers, peloton en achterblijvers”
(*december 2013*)

**GENUANCEERD
BEELD**
voorlopers, peloton
en
achterblijvers

Informereren van Stuurgroep Water en Stuurgroep DRAB
(*stavanza december 2013 en actualisatie maart 2014*)

Stap 2: Visitatie

Communicatie middelen

- Website www.samenwerkenaanwater.nl
 - Samenstelling commissie en contactinfo
 - Samenvatting van de opdracht en werkzaamheden van de commissie
 - Nieuwsberichten over werkbezoeken en deelname aan bijeenkomsten (frequentie 1 keer per maand)
 - Platform voor delen van relevante documenten en artikelen
 - Publiceren van best practices
- Voortgangsgesprekken met UvW/ VNG door de voorzitter
- Voortgangsgesprekken met VEWIN door de voorzitter
- Overige communicatie met de sector via bijvoorbeeld het vakblad van de eigen (branche) organisatie
- Communicatie door het geven van interviews of het schrijven van artikelen in vakbladen, landelijke en regionale pers.
- Woordvoering richting pers
- Zichtbaarheid op congressen o.a. (OECD sept 2013 en jaarcongres watersector jan 2014) en netwerkbijeenkomsten
- Interview met de voorzitter over werkzaamheden (voor of na foto van de inventarisatie? D.w.z. oktober of januari)